

ערכים והגשמה עצמית

רציונל: במפגש הקודם דנו בדרכים שונות לעשיית צדק עבור אחרים. היום המפגש יתמקד במניעים האישיים של כל אחד מחברי הקבוצה, מה הם הדברים שמניעים אותו לפעולה. מה היעדים שלנו בחיים, מה אנחנו צריכים כדי להגשים את המטרות שלנו בחיים.

מטרות המפגש:

1. בירור מושג הגשמה עצמית.
2. היכרות עם פירמידת הצרכים של מאסלו.
3. הגדרת יעדים וצרכים אישיים של כל אחד מן התלמידים.

זמן הפעילות: שעה וחצי

עזרים:

פירמידות ריקות (נספחים)

בריסטולים

כלי כתיבה

מהלך הפעילות

משחק פתיחה

מקריאים לקבוצה סלוגן מוכר מפרסומת מבלי לגלות את שם המפרסם. הקבוצה צריכה לנחש בעצמה למי שייך הסלוגן. ניתן לעשות זאת גם כתחרות בין קבוצות.
הערה למנחה: הסלוגנים המוצעים הם בגדר המלצה. ניתן ורצוי להוסיף סלוגנים אקטואליים

- Just o it (נייק)
- לגוף ולנשמה (נביעות)
- תמיד איתך (שוקולד פרה)
- טבעי שלא תשלוט בעצמך (תפוצ'יפס)
- לגדול בידיים טובות (הופ)
- להיות ראשון זה מחייב (בנק הפועלים)
- לגדול בבית ישראלי (תנובה)

אפשר להציע לחברי הקבוצה גם לחשוב על סלוגן ולאתגר את חברי הקבוצה.

- מה תפקיד הפרסומות והסלוגנים?
- מה הדגש שיש לכל אחד מהסלוגנים?
- מה דרך הפנייה שלהם אל הצרכן?
- מה המסר שלהן אל הצרכן?

פרסומות מנסות לשדר לצרכן שלהן שהוא צריך את המוצר שלהן, הן מנסות לקלוע לצרכים של הצרכן. עד כמה הן מצליחות לעשות את זה? מה באמת צריך האדם כדי להיות מאושר? בפעילות הבאה ננסה לברר מה הם באמת צרכי האדם ונראה עד כמה באמת הפרסומות קולעות לצרכים שלנו.

פירמידת הצרכים של מאסלו

כל תלמיד מקבל דף של פירמידת צרכים ריקה (מופיע בנספחים). כל אחד צריך למלא את הטבלה שמשודר בסדר עולה, מהצרכים הבסיסיים ביותר של האדם עד לצרכים הגבוהים ביותר כדי להיות מאושר ולהגשים את עצמו בעולם.

עושים סבב וכל אחד מציג מה הוא הכניס אל הטבלה שלו.

- מה הנקודות הדומות שעלו בכל הפירמידות?
- מה שונה?
- מה זה לפי דעתכם הגשמה עצמית?
- האם הגשמה עצמית זה יעד שיש להגיע אליו או להיות בשאיפה תמיד?
- עד כמה אתם עסוקים ביום יום להגשים את עצמכם?
- לאחר מכן מציגים את הטבלה של מאסלו ואת הצרכים שלה.
- מה דעתכם על החלוקה?
- האם לדעתכם אפשר לדלג מעל שלב ולעבור הלאה?
- מה החלק של החברה בתוך הטבלה הזאת?
- אלו מהפרסומות קלעו באמת לצרכים?
- איפה הייתם ממקמים את עצמכם בטבלה?

הלכה למעשה: מגשימים חלום

מחלקים את הקבוצה לשתיים. כל קבוצה בוחרת לעצמה חלום שהיא רוצה להגשים, לא בהכרח ריאלי. כל קבוצה מקבלת בריסטול ורושמת תוכנית עבודה מפורטת לשלבים מעשיים כיצד הם מגשימים את החלום הקבוצתי.

כל קבוצה מציגה את החלום ואת דרך הפעולה שלה.

שאלות לדיון:

- איך בחרתם חלום ולמה דווקא אותו?
- האם השלבים להגשמת החלום תלויים רק בבן אדם אחד?
- כמה זמן לדעתכם ייקח עד להגשמת החלום?
- מה מקומה של החברה בהגשמת החלום?
- האם לקחתם בחשבון מכשולים?
- אלו מכשולים לדעתכם יכולים לצוץ בדרך?
- למרות ההבדלים בין שתי הקבוצות, מה דומה בין המטרות? (רצון להתמיד, אמונה בחלום, שאיפה להצליח...)
- מה הקשר בין עשייה פרקטית וחלום?
- האם הגשמה עצמית אומרת להגשים את החלום?
- איזה חששות עולות עם הגשמת חלום?

התנועה
ליהדות
חברתית

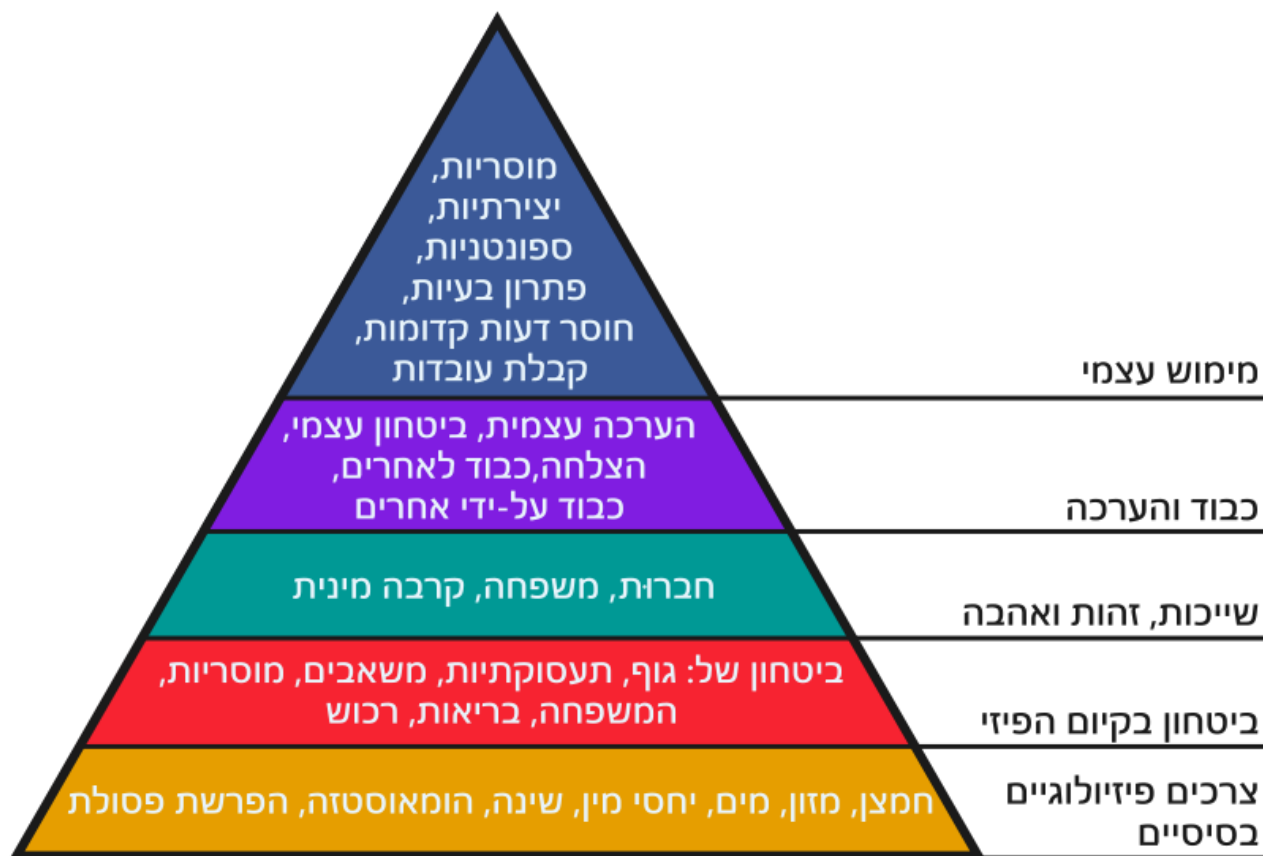

פעילות מסכמת

כל תלמיד מקבל דף ריק וכותב לעצמו מטרה. הוא כותב לעצמו שלוש דרכים מעשיות שיעזרו להגשים את המטרה ושלושה מניעים שדוחפים אותו לרצות להגשים את המטרה. היום דנו במושג הגשמה עצמית וניסנו להבין ביחד מה המשמעות שלו בחיים שלנו, מה ניתן לעשות כדי להגשים אותו, מה מעורבות החברה בתוך זה. במהלך היום יום אנחנו בעיקר עסוקים בדברים הבסיסיים ביותר שראינו בטבלה של מאסלו, אבל כדי להרגיש טוב עצמינו ראינו שזה לא מספיק וצריך לנסות להגשים גם את השלבים הגבוהים יותר. אנחנו צריכים להיות מחוברים לחלומות שלנו כמו לשאר הצרכים, להבין מה מעניין ומה מניע אותנו בחיים.

נספחים

טבלת מאסלו המלאה :

רקע על טבלת מאסלו:

תאוריית הצרכים היא תאוריה של הפסיכולוג אברהם מאסלו, העוסקת במניעים של אדם בחייו. לתאוריה זו השלכות על תחומים רבים, ביניהם ניצול מוטיבציית עבודה. עם זאת, רבים שוללים את התאוריה מכיוונים שונים, והיא לא הוכחה באופן חותך על ידי מחקר מתאים.

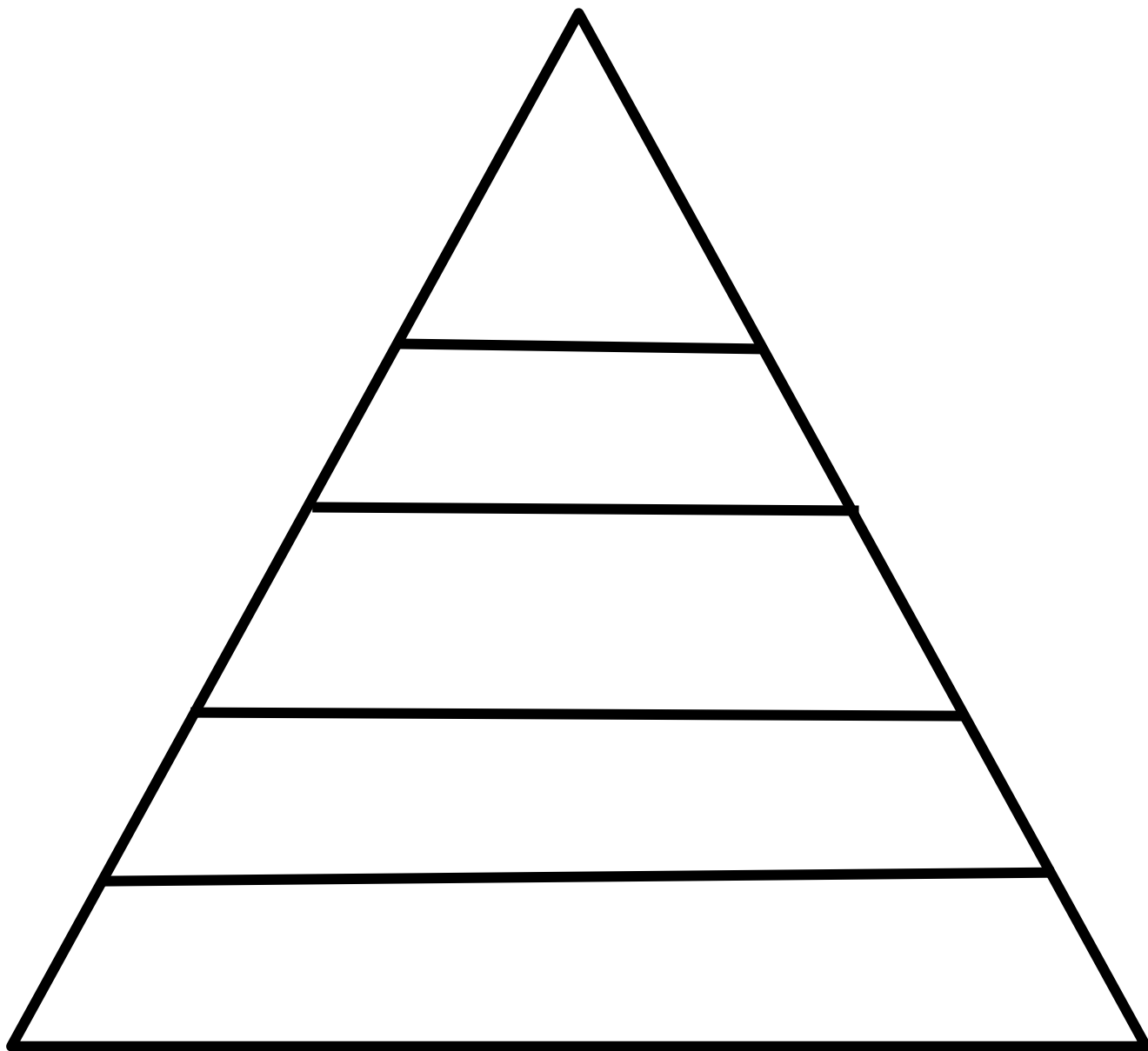
תאוריית הצרכים מניחה כי קיימים צרכים אוניברסליים המשותפים לכל בני האדם, והמניעים אותם. צרכים אלו עשויים לבוא לידי ביטוי באופנים שונים, בהתאם לסיטואציה התרבותית המסוימת. הרעיון בתאוריה אומר שקיימת היררכיה של צרכים, אשר מאורגנים על-פי סדר חשיבות. התאוריה מניחה כי רמה מסוימת של צורך עשויה לבוא לידי מימוש, ואז לא תפעל עוד כגורם המניע את האדם. עם זאת, כאשר רמה מסוימת של צורך מסופקת, האדם פונה להגשמת הרמה הגבוהה הבאה במעלה.

תאוריה זו אינה מתארת את הכלים השונים להגשמת כל רמה וייתכן כי כלי מסוים ישרת עבור שני בני אדם שונים ברמת הצרכים שלהם מטרות שונות. המדרג מתחיל בצורך הבסיסי ביותר של האדם, הצורך לקיום פיזי הוא המזון, ומסתיים בקודקוד הפירמידה, שהוא הצורך במימוש עצמי. מאסלו טען כי "העלייה לדרג העליון של הפירמידה כמעט ולא ניתנת להשגה, ואכן המציאות מראה

התנועה
ליהדות
חברתית

שמעט מאוד אנשים יכולים להגיד על עצמם כי הם הגיעו למימוש עצמי בחייהם. אפשרות זו קיימת אך הסיכוי להגיע אליה הוא קטן".

מסמנים את היעד

לפני המחנה

קווים לדמותו

מטרות

- המשתתפים יבינו מהי מנהיגות ודרכים שונות לפעול בתוכה.
- המשתתפים יגדירו את התכונות והערכים הנדרשים ממנהיג.
- המשתתפים יחשפו למודלים שונים של מנהיגות.

פתיחה

עוד לפני שאת מתחילים להסביר את הנושא של היום בקשו מתנדב אחד. בקשו מהמתנדב לצאת מהכיתה. כעת בקשו מהנותרים בכיתה לבחור דמות של מנהיג (רצוי דמות בקונצנזוס ולהימנע מפוליטיקה עכשווית). הכניסו את המתנדב ובקשו ממנו דרך 15 שאלות של כן/לא, לנחש מי היתה הדמות. (בידיעה שהיא דמות מנהיגותית).

נתחו את הסיטואציה עם המשתתפים- מה השאלות שנשאלו? מה ניתן ללמוד מהן על יחסו לנושא המנהיגות? כמה חברים בכיתה בחרו מיד להתנדב? האם זה סוג של מנהיגות בעצמה? כיצד התנהלה שאילת השאלות? האם היה מישהו שענה יותר מאחרים? מדוע?

גוף

מה היא מנהיגות?

ישנם הגדרות רבות למהי מנהיגות. נסתפק בהגדרות הבאות:

א. "עמידה בראש ציבור גדול. ראשות של תנועה חברתית או מדינית. שליטה באנשים". (מילון ספיר 1997).

ב. "מנהיגות היא הנעת אנשים לביצוע משימות לאורך זמן תוך מיצוי אמצעי ההנעה ותוך שימוש מזערי באמצעי כפייה (אלטמן, כ"ץ 1997).

ג. מנהיגות היא מערכת של יחסים דינמיים, המבוססת על הדדיות ועל מטרה משותפת בין מנהיגים ובין שותפי תפקיד להשגת תוצאות רצויות וממשיות, ושבמהלכה מגיעים הצדדים לדרגות גבוהות יותר של הנעה והתפתחות מוסרית" (Gemmy Allen, 1998).

הסבר על סוגי מנהיגות ודוגמאות

כאשר אנו מדברים על מנהיגות פעמים רבות איננו מבדילים בין סמכות (בעל תפקיד אשר מתוקף תפקידו נדרשים לבצע את שהוא אומר- מלך, שליט, מפקד, שוטר, מורה וכו') לבין כישורי המנהיגות שהם היכולות שלו להניע אנשים.

ישנן רמות שונות של מנהיגות (ולא נכנס לכולן כיוון שאין זמן ואין צורך)

- מנהיגות כוחנית- היא הבסיס נמוך ביותר הפועל מתוך הפעלת כוח (לעיתים לא פרופורציונאלי), הפחדה, הפרדת כוחות וכו'. נסו לחשוב עם התלמידים על דוגמאות (כתות, משטרים אפלים, ברוני סמים).

- מנהיגות מתגמלת- מונעת מהגישה הפילוסופית של תועלתנות במובנה החומרי. הגישה הפילוסופית של תועלתנות, מניחה שמעשה נחשב מוסרי אם הביא את מירב האושר למירב האנשים במבחן. התוצאה. יחסי גומלין של תן וקח בין המנהיג ומונהגיו.
- מנהיגות משימתית-מנהיגות שרואה לנגד עיניה רק את המטרה, היא ממוקדת לביצוע המשימה. סגנון זה מתאפיין במשימה ברורה, ביחסים מובנים ומוגדרים, בלוחות זמנים ובמטרות.
- מנהיגות שלמה/ כולית/ הוליסטית- מנהיגות הרואה את המונהגים ואת המשימה לנגד עיניה כמכלול. מנהיגות המחוללת תמורה ערכית חיובית בקרב המונהגים. במנהיגות זו המנהיג מגביר את ההנעה (מוטיבציה), המורל והביצועים של הקבוצה אותה הוא מנהיג.

ODT

להפוך את הסדין- כל הקבוצה עומדת על סדין / מפה המונחת מראש על הרצפה. המטרה של הקבוצה היא להפוך את הסדין מבלי שאף אחד מהמשתתפים נוגע ברצפה בשום שלב. (ומבלי שיגרם נזק לסדין)

עיבוד

בקשו מהמשתתפים לשבת חזרה וקיימו דיון קצר-

- כיצד הרגשתם במהלך המשימה?
- האם הצלחתם בה? ומתי?
- מה נדרש להצלחה במשימה?
- האם מישו לקח אחריות יותר מחבריו האחרים? מדוע?
- האם יכולים להיות מספר מנהיגים לסיטואציה אחת?
- האם חייב להיות מנהיג?
- האם צריך לדעת להיות מונהג? מה המשמעות של זה?

חוקרים מנהיגות

כעת נתחלק לקבוצות של 4 משתתפים בקבוצה.

כל קבוצה תקבל כרטיסיה על דמות מסוימת (הכרטיסיה תכלול: תמונה, שם, ושאלות מנחות), המשתתפים יתבקשו לאתר את המידע על הדמות (להסתייע בניידים שלהם) בהתאם לשאלות המנחות, להגדיר איזה סוג מנהיג אותה הדמות ומה הדבר המרכזי שהיו רוצים ללמוד ממנה, או לסגל לעצמם?

נתכנס חזרה למליאה בה יציגו המשתתפים את תוצרי החברותא שלהם.

קיימו דיון לאור השאלות הבאות:

- איך היה לכם בקבוצה? האם הסכמתם על הכל?
- האם אתם מרגישים שאתם יכולים להזדהות עם הדמויות שהוצגו כאן? האם ניתן ללמוד מהן?
- מהן המאפיינים מתוך הדמויות הללו שאתם יכולים למצוא גם בעצמכם?

התנועה
ליהדות
חברתית

הרשת הטכנולוגית-מדעית המובילה בישראל
מכללות ובתי-ספר לטכנולוגיה מתקדמת ולמדעים

- האם ניתן לעבור בין סגנונות מנהיגות שונים?
- כיצד מפגש זה מתקשר למפגש הקודם שלנו?

סיכום

סכמו את הסדנה דרך הנקודות הבאות :

- במהלך סדנה זו נחשפנו לדמויות שונות של מנהיגים בהיסטוריה. ראינו מתוכם שמנהיגות היא מכלול של תפיסות וערכים ויכולה לשרת אותנו במצבים שונים.
- נוכחנו לדעת כי מנהיגות מהווה תפיסת עולם בקרב מנהיגים והם מעצבים את מנהיגותם בהתאם לתפיסותיהם ולסיטואציות שונות.
- נוכחנו לדעת שגם בנו קיימות תכונות של מנהיגות- התנדבות, לקיחת אחריות, יוזמה, מתן דוגמא אישית, התמדה ועוד.

מתלבטים ביחד מכריעים ביחד

מטרות

המשתתף יחשף לדילמות משמעותיות הצפויות לו.

המשתתף ידון בפתרון בעיות ודילמות.

המשתתף יבין מהם ערכים מתנגשים.

עזרים

סט תמונות

5 זוגות של דילמות

מהלך

פתיחה (20 דקות)

הציגו את עצמכם ואת ביני"ה כארגון.

פזרו על הרצפה תמונות (סט תמונות מצורף – נספח א') בכל תמונה מתארת סיטואציה. בקשו

מהמשתתפים לבחור תמונה אשר מייצגת משהו ערכי בעיניהם.

קיימו סבב הכרות בו כל אחד מציג את עצמו ומסביר מדוע בחר בתמונה בה בחר.

בקשו מהמשתתפים להגדיר מה הוא ערך.

ערכים - אמות מידה אידאליים המבוססים על השקפות עולם ביחס לשאלות של צדק, מוסר, אמת, אסתטיקה וסוגיות נוספות. המונח ערך מתייחס למדד של הערכת טיבו המוסרי של מעשה מסוים.

במהלך יום זה נעסוק בדילמות ערכיות בצמתי שונים בחיים שלנו. בין אם במציאות שאנו חווים כעת ובין אם בעתיד הקרוב.

מהי דילמה מוסרית?

דילמה (מיוונית "δύλημα-טענה כפולה" או "קביעה כפולה") הוא מונח מתחום הרטוריקה והלוגיקה; במקורו התייחס המונח למצב בו קיימות שתי חלופות, אטרקטיביות באותה מידה, שיש לבחור ביניהן. כיום התרחב השימוש במונח, ולעתים קרובות הוא משמש במשמעות של בעיה או התלבטות גרידא. דילמה יוצרת מצב של התלבטות בין האדם לעצמו, והיא לרוב קשה מאוד לפתרון.

דילמה מוסרית היא מצב בו קיים קונפליקט בין ערכים שונים והאדם נאלץ להכריע בין ערכים אלה.

גוף (60 דקות)

קיימו דיון קצר (15 דקות) סביב השראלות הבאות:

למה בכלל אנחנו צריכים לדון בדילמות?

מה המשמעות של זה? למה לנו להתעסק בנושא האם זה עוזר לנו?
מה ניתן ללמוד מכך?

נבקש מהקבוצה להתחלק לקבוצות קטנות (3-4 משתתפים בקבוצה) כל קבוצה תקבל שתי
סיטואציות (נספח ב') ותבקש לדון בהן לאור השאלות הבאות: (15 דקות)
מה הדילמה המתוארת?

אילו ערכים מתנגשים בדילמה? האם בכלל ישנם שני ערכים?
כיצד הייתם פועלים בסיטואציה?
האם היא קרתה לכם בעבר או למישהו סביבכם?

אספו את התלמידים חזרה למליאה. כל קבוצה תציג את האחת הדילמות בה הם עסקו ובהתייחס
לשאלות השונות.

האם היתה הסכמה בקבוצה?

היכן היו המחלוקות הגדולות?

כיצד נפתרו אם בכלל?

אם איזו דילמה היה לכם קל יותר להתמודד ומדוע?

כיצד מתמודדים עם דילמה מוסרית?

היכן נקודות ההכרעה?

הזמינו את התלמידים הנוספים לשאול או להגיב על הקבוצות האחרות.

סיכום (10 דקות)

סכמו את הסדנה דרך הנקודות הבאות:

במהלך סדנה זו נחשפנו לדילמות שונות. בכל אחת מהן נדרשנו להכריע.

בפתיחת הסדנה נשאלתם מדוע יש צורך לעסוק בדילמות? האם תשובתכם השתנתה?

דילמה היא חלק בלתי נפרד מחיינו, ככל שנשכיל להתמודד איתה להבין את המשמעות של שני
הצדדים ההכרעה בה תהיה מגובשת יותר עבורנו ומשמעותית יותר.

לכל אחד מאיתנו סט ערכים המנחים אותנו באופן ההתנהגות שלנו, חשוב לנו לשמור עליהם
ולפעול לאורם, גם עם מתנגשים זה בזה או בסט הערכים של מישהו אחר.

לעיתים קרובות אנו מתמודדים עם ערכים המתנגשים זה בזה ואנו כאוחזים בשניהם נדרשים
לבחור כיצד לנהוג.

התנועה
ליהדות
חברתית

נספח א'- תמונות- התלמידים יקבלו את התמונות גדולות יותר

התנועה
ליהדות
חברתית

התנועה
ליהדות
חברתית

הרשות הטכנולוגית-מדעית המובילה בישראל
מכללות ובתי-ספר לטכנולוגיה מתקדמת ולמדעים

התנועה
ליהדות
חברתית

הרשות הטכנולוגית-מדעית המובילה בישראל
מכללות ובתי-ספר לטכנולוגיה מתקדמת ולמדעים

התנועה
ליהדות
חברתית

הרשות הטכנולוגית-מדעית המובילה בישראל
מכלולות ובתי-ספר לטכנולוגיה מתקדמת ולמדעים

נספח ב'

את טייסת בחיל האוויר, קיבלת משימה להפציץ בניין אשר מתבצר בו מתבצרים שלושה מחבלים, ידוע שאם יעדכנו את תושבי הבניין המחבל יברח גם כן. הוחלט לא לפנות את התושבים. פגיעה במטרה תוביל להריגת 10 אזרחים חפים מפשע, שלושה מתוכם ילדים.

חברך הטוב לכיתה נמצא בדיכאון עקב התנקלויות של ילד אחר מהשכבה שאינו בכיתה. שוחחתם על כך והוא עמד על כך שלא תספר לאף אחד. ניסית לשכנע אותו לספר בעצמו לאדם מבוגר יותר אולם הוא לא הסכים ושוב דרש שלא תספר. היום פנה אליך המורה ושאל לשלומו של אותו החבר, המורה ציין כי הוא מרגיש שדבר מה לא בסדר.

אתה חייל העומד במחסום צבאי ליד שכס. לפני כחודש נתפסה במחסום זה מחבלת אשר התחזתה לאישה בהריון, מאז הוחמרו נהלי הבדיקה של נשים בהריון. כעת מגיעה מישהי למחסום וניכר שהיא לקראת לידה, היא סובלת מצירים וכואבת, אך הנהלים מחייבים לבדוק אותה בדיקה יסודית.

בכיתתך פתחו קבוצת ווטסאפ כיתתית והשאירו בחוץ ילד אחד. נכתב בקבוצה ש"אסור להכניס אותו לקבוצה ומי שיספר לו או למורה דינו יהיה זהה ואף גרוע יותר". כתוצאה מהוצאתו מהקבוצה אין לו חברים בכיתה והוא אינו מגיע לפעילויות ומפגשים אחרי הצהריים. לאחרונה ניכר שהוא מרגיש מדוכא.

הוחלט לצאת מבצע צבאי בתוך כפר ערבי על מנת לאתר מחבל בודד, אין מידע מודיעיני ברור לגבי התקיפה ולכן הכוח שצפוי להכנס למבצע מסכן את עצמו יותר מהמקובל. אם ידחה המבצע המידע המודיעין יגדל אולם למחבל יהיה סיכוי גבוהה יותר להוציא את הפיגוע המתוכנן לפועל.

הלכתם לים קבוצה של חברים, אחד החברים מרגיש לא בנוח להוריד חולצה (הוא קצת יותר מלא משאר בחברים). בחבר'ה לוחצים עליו להוריד חולצה אבל אח"כ גם מקנטים אותו.

הינך חייל מודיעין בחטיבת הסייבר. ידוע לך כי ישנם חיילים ביחידה אשר משתתשים באמצעים צבאיים על מנת לתכנת תוכנה אזרחית אשר הם מתכננים למכור אותה, הם עוסקים בכך בהמלך המשמרות שלהם ביחידה ועירנותם נפגעת עקב כך. לא נוצרה סיטואציה מסוכנת עד כה. ידוע כי זה אינו חוקי ועלך לדווח למפקדים.

יצאתם לבילוי 10 חברים מהכיתה, התארגנתם על שני רכבים. הנהג ברכב שלך, עמד בהתחייבות שלו ולא שתה כל הערב. את/ה לא שתית בכלל אך הינך עייף/פה מאד (אחרי לילה ללא שינה). הנהגת ברכב השני שתה שוט ויסקי ובקבוק בירה. היא אומרת שזה לא השפיע עליה ואין לה בעיה לנהוג, כל שאר החבר'ה ברכב שלה שתו ואומרים שהם סומכים עליה.

הינך מפקדת על קבוצת חיילים בבסיס פתוח, אחד החיילים צפוי לעלות היום לשמירה אולם הוא הודיע לך הבוקר כי לא יוכל להגיע לשמירה כיוון שצריך לעזור להוריו בבית. (ידוע לך כי ישנה מצוקה כלכלית קשה בביתו), אולם אם תשחררי אותו מהשמירה יוצר חוסר איזון בין החיילים וחייל/ת אחרים ידרשו למלא את מקומו ללא התראה מוקדמת והכנה מראש.

הינך מגיעה לבית הספר מדי יום על אופניים חשמליים. התחייבת בפני הוריד שתרכבי רק בהיותך חובשת קסדה. הינך מבינה את החשיבות של הקסדה בעת הרכיבה, אולם חבריך אינם חובשים קסדה בזמן רכיבה ונוהגים ללעוג למי שכן רוכב עם קסדה. את משתדלת לא להראות עם הקסדה. מחר בערב נקבעה יציאה של כל הכיתה לרכיבה משותפת ל"על האש" מחוץ לעיר. הוריד הזכירו שאת חייבת קסדה.

לא רק לנו יש דילמות

רציונל

סדנה זו עוסקת בתמונת מבט רחבה יותר על סוגית הדילמות הערכיות היא עוסקת במקומו של הפרט אלא במבט רחב על החברה. הסדנה מבקשת להנכיח דילמות מוסריות מתקופות שונות בהיסטוריה של העם היהודי ועד ימינו, מתוך הבנה שלהיסטוריה ולמיתוסים יש השפעה על ערכי החברה וקוד ההתנהגות שלה.

מטרות

1. חשיפת המשתתפים לדילמות ערכיות מעמדתם של מקבלי החלטות.
2. חשיפת המשתתפים לעיסוק בדילמות ערכיות לאורך ההיסטוריה ואופן הכרעתן והשפעתן על החברה.
3. בחינת האחריות של התלמידים לערכי החברה.

עזרים

דפים לחלוקה ללימוד
כרטיסיות תפקידים

מהלך:

פתיחה (20-15 דקות)

בסדנה הקודמת פגשנו מגוון של דילמות המעסיקות את החברה הישראלית כיום.

אולם דילמות העסיקות את האנושות מאז ומעולם

ללמד במליאה:

תלמוד בבלי, מסכת בבא מציעא, דף סב עמוד א (מתורגם) מומלץ לתת מעט רקע לתלמידים על

התלמוד בבלי/ ירושלמים – אופיו של התלמוד והמבנה שלו.

שניים שהיו מהלכים בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים:

אם שותים שניהם – מתים

ואם שותה אחד מהן – מגיע לשוב.

דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במותו של חברו. עד שבא

רבי עקיבא ולימד: "וחי אחיך עמך" - חייך קודמים לחיי חברך.

נשאל:

- עם מי אתם מסכימים?
- האם יש דרך אחרת?
- מדוע לא לתת את המים לחברך ולמנוע מעצמך אותם? מדוע לדעתכם אפשרות זו כלל לא עולה?
- האם יש נכון ולא נכון בדילמה?

גוף (60 דקות)

למנחה – גוף הסדנה מבוסס על משחק תפקידים בסיטואציות בהן קיימות דילמות ערכיות.

(ארבעה סיפורים שבכל אחד נעסוק כ- 15 דקות)

1. דילמה אחת עוסקת בסיפור תנכ"י (יוסף ואחיו)
2. דילמה נוספת בסיפור תלמודי (הלל בארובה)
3. דילמה נוספת בסיפור צבאי
4. דילמה נוספת בסיפור אזרחי

דילמה מס' 1 – יוסף ואחיו

אחרי שלמדנו דילמה תלמודית נחזור עוד יותר אחורה בזמן ונעסוק ביוסף ואחיו. כולם מכירים

את סיפור היוסף ואחיו?

האם קיימת בו דילמה?

ננסה לבחון דילמה זו באופן קצת שונה.

בקשו ארבעה מתנדבים על מנת להמחיש דמויות שונות בסיפור.

חלקו את המשתתפים לאחיו של יוסף, יעקב, יוסף.

הדמויות ימחישו את סיפור ולאחר מכן יציגו בעיניהם את הדילמה כפי שהיא מהווית של הדמות.

כעת נקיים דיון במליאה:

בראשית לו

א וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. ב אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעָה-עָשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בָּצָאן וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דְּבָרָתָם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם. ג וַיִּשְׁרָאֵל אֶהָב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו כִּי-בֶן-זִקְנִים הוּא לוֹ וְעֵשָׂה לוֹ כְּתֻנֶּת פָּסִים. ד וַיֵּרָאוּ אָחִיו כִּי-אֹתוֹ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל-אָחִיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֵם. ה וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחִיו וַיּוֹסֶפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ. ו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי. ז וְהִנֵּה אֲנִי חֹלֵם מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלַמְתִּי וְגַם-נֹצֵבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלַמְתִּיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָי לְאֲלַמְתִּי. ח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיּוֹסֶפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל-חֲלַמְתּוֹ וְעַל-דְּבָרָיו. ט וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיִּסְפֹּר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי. י וַיִּסְפֹּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו וַיַּגִּיעַר-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ. הֲבֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְאִמְךָ וְאֶחָיִךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה. יא וַיִּקְרָאוּ-בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שְׁמֵר אֶת-הַדָּבָר. יב וַיֵּלְכוּ אָחִיו לְרַעוּת אֶת-צֹאן אֲבִיהֶם בְּשֹׂכֶם. יג וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רַעִים בְּשֹׂכֶם לָכֵן וְאִשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי. יד וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רֹאה אֶת-שְׁלוֹם אֶחָיִךְ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשִּׁבְנִי דָּבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֵא שָׂכְמָה. טו וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תֵעָה בַּשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מֶה-תִּבְקֹשׁ. טז וַיֹּאמֶר אֶת-אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה-נָא לִי אֵיפֹה הֵם רַעִים. יז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שְׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלָחָה דְּתִינָה וַיִּלְךָ יוֹסֵף אַחֵר אָחִיו וַיִּמְצָאֵם בְּדֹתָן. יח וַיֵּרָאוּ אֹתוֹ מֵרַחֵק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ. יט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא. כ וְעַתָּה לָכֵן וְנִהַרְגְהוּ וְנִשְׁלַחְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרֵנוּ חִיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ וְנִרְאָה מֶה-יְהִי חֲלַמְתּוֹ. כא וַיִּשְׁמַע רַאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נָכְנוּ נַפְשׁ. כב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַאוּבֵן אֶל-תִּשְׁפְּכוּ-דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וַיֵּד אֶל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לַמַּעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל-אָבִיו. כג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת-יוֹסֵף אֶת-כְּתֻנָּתוֹ אֶת-כְּתֻנָּתוֹ אֶת-כְּתֻנֶּת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו. כד וַיִּקְחָהוּ וַיִּשְׁלַחוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶה וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם. כה וַיֵּשְׁבוּ לְאֶכְל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרָאוּ וְהִנֵּה אֶרֶץ חַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלָעָד וּגְמַלֵּיהֶם נִשְׂאִים נָכָאת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה. כו וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה אֶל-אָחִיו מֶה-בָּצַע כִּי נִהַרְגָה אֶת-אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת-דָּמּוֹ. כז לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ לִישְׁמַעְאֵלִים וְיִדְּנוּ אֶל-תְּהִי-בּוֹ כִּי-אָחִינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו. כח וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מִדִּינִים סֹחֲרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יוֹסֵף מִן-הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת-יוֹסֵף לִישְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת-יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה. כט וַיָּשֶׁב רַאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין-יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו. ל וַיָּשֶׁב אֶל-אָחִיו וַיֹּאמֶר הִילָד אֵינְנוּ וְאָנִי אָנֹכִי אֲנִי-בָּא. לא וַיִּקְחוּ אֶת-כְּתֻנֶּת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת-הַכְּתֻנֶּת בַּדָּם. לב וַיִּשְׁלַחוּ אֶת-כְּתֻנֶּת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל-אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ הַכֶּרֶם-נָא הַכְּתֻנֶּת בְּנֶךְ הוּא אִם-לֹא. לג וַיִּפְתָּרָה וַיֹּאמֶר כְּתֻנֶּת בְּנֵי חִיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף. לד וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׁמֹלְתּוֹ וַיִּשֹׁם שָׁק בְּמַתְּנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בָּנוּ יָמִים רַבִּים. לה וַיִּקְמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בָּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרֶד אֶל-בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְךְ אֹתוֹ אָבִיו. לו וְהַמְדִּינִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפוֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטְּבָחִים.

- האם אחת מההזויות חידשה לכם?

- האם אתם רואים את הדילמה באופן שונה? האם לאחד המשתתפים קיימת דילמה שלא

הוצגה?

- האם זה רלוונטי אלינו? כיצד?

- האם אנו בוחרים לאמץ את הערכים הללו? איזה מהם?

דילמה מס' 2 – הלל בארובה

נתקדם בזמן ונחזור לתלמוד:

סיפור נוסף- תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף לה, עמוד ב':

כעת

אמרו עליו, על הלל הזקן, שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיך; חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו שומר בית המדרש להיכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלוהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר, אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי! בכל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה. עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג. פרקוהו, והרחיצוהו, וסיכוהו, והושיבוהו כנגד המדורה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת.

נבקש שמונה מתנדבים – השומר, שמעיה, אבטליון, הלל, 2 תלמידי בית המדרש, 2 בני משפחתו של הלל.

הדמויות ימחזו את סיפור ולאחר מכן יציגו בעיניהם את הדילמה כפי שהיא מהזווית של הדמות. כעת נקיים דיון במליאה:

- האם אחת מהזוויות חידשה לכם?
- האם אתם רואים את הדילמה באופן שונה? האם לאחד המשתתפים קיימת דילמה שלא הוצגה?
- האם זה רלוונטי אלינו? כיצד?
- האם זה משפיע על חיי היום יום שלנו?
- האם אנו בוחרים לאמץ את הערכים הללו? איזה מהם?

דילמה מס' 3 – סיפור צבאי

ספטמבר 1945, כחודש לאחר כניעתה של גרמניה הנאצית, נמשכת מלחמת העולם השנייה כאשר בעלות הברית נלחמות מול יפן. נצחונן של בעלות הברית המלחמה כבר כמעט מובטח, אולם כעת יש להחליט כיצד להכריע את המלחמה, ומה משך הזמן שיקח לכך. במרוץ החימוש האמריקאי למול מרוץ החימוש הגרמני היה מאבק סביב פיתוח נשק אשר יעשה נזק רב ויכריע את כף המלחמה, וכך בסיס צבאי בדרום ארה"ב פותחה על ידי מיטב המדענים של אותו הדור – פצצת האטום. בעלות הברית עמדו בפני החלטה- האם לבצע פלישה קרקעית לאיים המרכזיים של יפן ולהילחם בצורה קונבנציונאלית אשר משמעותה משך זמן ממושך, מספר רב של אבידות בקרב לוחמים משני הצדדים, ריבוי משאבים כלכליים המוקצים להמשך הלחימה. האפשרות השנייה שנצבה בפניהם היתה הטלת פצצת האטום- הנשק החדש, על אזרחים חפים מפשע, דבר שיזרע הרס רב- לא ברור מראש עד כמה אך ברור כי מדובר באלפים ללא סיכון הכוחות. בעלות הברית בחרו להטיל את הפצצה על הירושימה וההרס היה רב מאשר צפו. הנרי טרומן, נשיא ארה"ב- איים כי אם יפן לא תכנע ארבה תמשיך להטיל פצצות מסוג זה. ואכן מספר מועט מאד של ימים לאחר מכן הוטלה פצצה נוספת על נגאסקי. לאחר הפצצה הזו נכנעה יפן והסתיימה המלחמה.

בקשו ארבעה מתנדבים- כל אחד מהמתנדבים ייצג דעה אחרת בדיון אחד בעד הטלת הפצצה, בעד פלישה קרקעית, נגד מהלך צבאי בכלל, בעד הטלת ריבוי פצצות.

כעת נקיים דיון במליאה:

- האם אחת מהזוויות חידשה לכם?
- האם אתם רואים את הדילמה באופן שונה? האם לאחד המשתתפים קיימת דילמה שלא הוצגה?
- האם זה רלוונטי אלינו? כיצד?
- האם זה משפיע על חיי היום יום שלנו?
- האם אנו בוחרים לאמץ את הערכים הללו? איזה מהם?

דילמה מס' 4 – סיפור אזרחי

ועדת מנכ"לים של משרדי הכלכלה, הפנים, המשפטים, הדתות ומשרד ראש הממשלה מגבשת המלצות בעניין סגירת בתי עסק בשבתות, ובוחנת 3 הצעות בנושא: ההצעה הראשונה היא לקבל את חוק העזר העירוני של עיריית תל-אביב ולהשאיר 160 עסקים פתוחים בשבת ברחבי העיר על-פי הגדרות העירייה. ההצעה השנייה היא להוריד ב-20% את מספר בתי העסק שיישארו פתוחים; וההצעה האחרונה היא לא לאשר פתיחה של עסקים בתל-אביב בשבת אלא רק של חנויות נוחות ומתחמים.

בקשו חמישה מתנדבים- כל אחד מהמתנדבים יכהן כנציג בדיון: נציג משרד המשפטים, נציג משרד הכלכלה, נציג משרד הפנים, נציג משרד הדתות, נציג עיריית תל אביב. הדמויות ימחזו את סיפור ולאחר מכן יציגו בעיניהם את הדילמה הערכית כפי שהיא מהזווית של הדמות.

כעת נקיים דיון במליאה:

- האם אחת מהזוויות חידשה לכם?
- האם אתם רואים את הדילמה באופן שונה? האם לאחד המשתתפים קיימת דילמה שלא הוצגה?
- האם זה רלוונטי אלינו? כיצד?
- האם זה משפיע על חיי היום יום שלנו?
- האם אנו בוחרים לאמץ את הערכים הללו? איזה מהם?

סיכום (10 דקות)

סכם את הסדנה דרך הנקודות הבאות:

- ✓ במהלך סדנה זו נחשפנו לדילמות מסוג אחר, דילמות שהעסיקו אנשים רבים לאורך ההיסטוריה. ומשפיעות על קבלת החלטות ציבוריות.

- ✓ ראינו כיצד ערכים ודילמות אשר העסיקו את החברה לפני מאד ואלפי שנים עדיין רלוונטיים לנו, עדיין מהווים סמן מוסרי לחברה כיום וניתן ללמוד מהם רבות.
- ✓ כפי שלכל אחד מאיתנו יש סט ערכים מסויים גם לחברה כולה יש ערכים לפיהם היא פועלת. בכניסתנו לחברה מסויימת אנו מאמצים את ערכיה.
- ✓ נכחנו לדעת שאין בהכרח נכון או לא נכון, אין אמת אחתההבחנה אינה דיכוטומי, אולם למרות זאת אנחנו נדרשים לקבל הכרעה לבחור את דרך הפעולה הנכונה עבורנו.
- ✓ בצמתי ההחלטה אין באפשרותנו לשבת על הגדר, להיות אדישים ותוצאתיים לסיטואציה.
- ✓ לכל אחד מאיתנו ישנה אחריות על דמותה של החברה בישראל וערכיה.

מקורות הכח

רציונל

סדנה זו בוחנת מהם מקורות הכח האישיים של המשתתף, כיצד הוא יכול למנף אותם ולהעצים את עצמו בכל פעולה. במהלך הסדנה נדון ביכולות של המשתתף להחליט, לבחור, לשנות ולהשפיע על עצמו ועל הסביבה שלו. עד כמה אנחנו עושים זאת במודע ושלא במודע.

סדנה זו פותחת את הפרק השני של המפגשים פרק העוסק במנהיגות. והיא מתקיימת לאחר פעילות תורמת לפיכך פתיחת הסדנה תעסוק בעיבוד לפעילות התורמת כפתיח לבחינת מקורות כוח. נבקש לעמוד על ממקורות כוח פנימיים ומקורות כל חיצוניים.

מטרות

1. חיזוק תחושת המסוגלות של המשתתפים.
2. הבנת המשתתפים המחזקים את המשתתפים ואת הצלחתם.
3. יצירת מוטיבציה לפעולה.

עזרים

2-3 כדורים קטנים (גודל כדור טניס), דלי / פח קטן.
בריסטול וטושים או לוח וטושים

מהלך

פתיחה

כל משתתף בתורו ינסה לקלוע לדלי/ פח/ סל את הכדור. אם קלע יבחר מי יענה על השאלה הוא או אחד החברים. לא קלע יענה הוא בעצמו.
שאלות אפשריות למשחק:

- איך היה לי במפגש קודם? (המפגש לתרומה לקהילה)
- מה אהבתי במהלך התרומה?
- מה היה לי קשה יותר במהלך התרומה?

למנחה: ניתן שכולם יענו על שאלה אחת. ניתן לבקש מהם להוסיף שאלות אחרי כמה משתתפים ראשונים.

במהלך השיחה נסה לחלץ מהדברים שנאמרים גורמי הנעה לפעולה שהילדים מציינים (לדוגמה: ערכים, מחויבות לקבוצה, חווית הצלחה, תמיכה ברעיון, רצון להוכיח לעצמי שאני יכול)

פעילות מרכזית-

נקיים רצף של שלושה משחקים קצרים-

נופל סומך - נתחלק לזוגות, כל זוג אחד יעמוד עם הגב לחברו יתבקש לפול אחורה מבלי להזיז רגלים או לקפל ברכיים. (ידיים בהצלבה על החזה). אחרי פעם או פעמיים נחליף בין תפקידים בזוג.

מילה טובה - נבקש מהמשתתפים להסתובב בחלל בכל פעם שנמחה כף הם יצטרכו להגיד מילה טובה זה לזה - מה למדתי ממך במפגשים, כיצד עזרת לי, מה אני אוהב בך, וכו'...

על הגובה - נבקש מהמשתתפים להמשיך להסתובב בחדר ובכל פעם שנמחה כף הם יצטרכו להיות הכי גבוהים שהם יכולים. (למנחה - הם יכולים להמתח, להרים ידיים, לעמוד על משהו גבוה, לבחור לעזור אחד לשני ולהרים אחד את השני תורות - כל חשיבה יצירתית שלהם תתקבל בברכה - אנחנו לא נספיק מה זה אומר או אפשרויות רק נגיד שכל האפשרויות והפרשנויות פתוחות בפניהם).

דיון -

- איך הרגשתי במהלך המשחקים הללו? האם הצלחתי בהם?
- למה מתוך המשחקים התחברתי יותר ולמה פחות?
- מה למדתי על התחושות שלי מתוך המשחקים? האם הם שינו אצלי משהו ?
- מה מניע אותי בתוך משחקים כאלה? ובכלל?
- האם ניתן להשליך מזה על מה מניע אותי ביום יום מה יכול לעזור לי לפעול ולהצליח?
- מה עוזר לי להצליח?

נכין טבלה על הלוח/ בריסטול

מה מקורות הכח שלי -

את הטבלה נחלק ל- פנימי וחיצוני :

מקורות כוח פנימיים	מקורות כוח חיצוניים

יש למלא את הטבלה עם המשתתפים. דוגמה לטבלה מלאה (כמובן שניתן להוסיף דברים) :

מקורות כוח פנימיים	מקורות כוח חיצוניים
חשיבות הנושא בעיני מוטיבציה להוכיח לעצמי שאני יכול חשיבה יצירתית	רצון לא לאכזב את הקבוצה התחייבות מוקדמת למישהו אחר חיזוקים חיצוניים - עידוד, קבלת מחמאות והוקרה אחר מעשה.

עזרה ויכולת לסמוך על מישהו אחר (מקור להתייעצות, תמיכה, סיוע) תגמול (פרס/ ציון)	ערכים מובילים אותי תחושת הצלחה ניסיון קודם עניין סקרנות
--	---

- מה ההבדל בין מקורות הכוח השונים?
- מדוע החשיבות להיות מודעים אליהם?
- האם יש מקורות כוח "טובים יותר" / "חשובים יותר"?
- האם ניתן להישען רק על מקורות כוח מסוג מסוים? (פנימי או חיצוני)
- תנו דוגמאות למקרים בהם נדרשתם לאסוף כוחות על מנת להצליח במשהו? באילו מקורות כוח נעזרתם?
- באילו מקורות כוח השתמשתם במפגשים עד כה?

סיכום

כאשר אנו חשופים ומודעים למקורות הכוח שלנו אנחנו יכולים להשתמש בהם טוב יותר. בידינו תמונה היכולת להצליח לצור שינוי אם רק נרצה בכך, להוביל והשפיע על הסביבה שלנו, ככל שנהיה יותר מודעים לבחירות שאנחנו עושים ולדרך הפעולה כך יהיה לנו קל יותר.

קווים לדמותי איזה מן מנהיג אני

סדנה המתרגלת היבטים של מנהיגות בעזרת כלי ODT

רציונל

בשני המפגשים הקודמים הקבוצה למדה ועסקה במנהיגים לאומיים ומקומיים הקשורים לחברה הישראלית. במפגש הזה תחקור את הקבוצה את מאפייני המנהיגות הקיימים בתוך הקבוצה עצמה. בפעילות זו יחשפו המשתתפים לסוגי הנהגה שונים תוך כדי חיפוש ומחקר אחר סוג ההנהגה של הקבוצה ושל כל אחד מן המשתתפים באופן אישי. זהו מפגש המאפשר רכישת כלי מנהיגות באמצעות למידה תאורטית והתנסות בפועל.

משך הפעילות שעה וחצי

מטרות הפעילות

1. הכרת סוגי הנהגה שונים.
2. התנסות בפועל במשימות הנהגה דרך פעילויות שונות.
3. בחינה ועיבוד של יכולות ההנהגה, ההקשבה וההכללה הקיימות בקבוצה.

עזרים

חבל

חישוק

כיסויי עיניים

בריסטולים

טושים

שטיח / שמיכה

מהלך הפעילות

פתיחה: סוגי מנהיגים רבע שעה

שמש אסוציאציות: איזה סוגי מנהיגות אתם מכירים?

לרשום על לוח את סוגי המנהיגות שהמשתתפים מעלים. התייחסו למושגים שעולים, בקשו הגדרה והסבר למושגים שעולים. הוסיפו סוגי הנהגה בעצמכם במידה והם לא עולים מהקבוצה (הרחבה בנספח) :

המנהיג השקט: הרבה פעמים הנהגה מתקשרת לנו כמשהו סוחף וחזק, אבל בתוך קשת ההנהגה קיים גם המנהיג השקט. משהו שסומכים עליו בעיניים עצומות, אותו אדם שאולי פחות שומעים אותו, ודווקא השקט הפנימי שלו הוא זה שמעניק לסובבים אותו וביטחון וגורם להם ללכת בעקבותיו. דוגמא למנהיגים שקטים מן ההיסטוריה: אלברט איינשטיין, מהטמה גנדי ואמא תרזה.

מנהיג פורמלי: נובעת ממעמדו של האדם במדרג הארגוני.

מנהיג מיתרני: מספק את החומרים, מציע את עזרתו בכל מה שיידרש, ונותן לקבוצה להתקדם בעצמה.

מנהיג דמוקרטי: נוטה יותר לערב את הקבוצה, גם בבניית המדיניות וגם בחלוקת האחריות. מאפשר לחברי הקבוצה להשתתף בדיון על קביעת המטרות ועל חלוקת התפקידים. מעודד שיתוף פעולה בקבוצה. נותן ביקורת ושבחים על פעולות ולא על אנשים.

מנהיג סמכותי: קובע את המדיניות, המטרות והדרך להשגתן. נותן הוראות ומחלק תפקידים, בלי להסביר מעבר להכרחי, ובלי להראות את התמונה הכללית.

מנהיג חברתי: מנהיג שעוזר לקבוצה בתחומים שאינם קשורים ישירות למשימה: הצחיק את החברים, עזר להפיג מתחים, תיווך בעימותים בין חברי הקבוצה.

הקריאו את הסיטואציות הבאות ושאלו את הקבוצה איזו מה תפקיד הדמות בסיפור, באיזה סוג מנהיגות היא משתמשת.

הערה למנחה: לקבוצות תאטרליות וחזקות, ניתן לתת את הסיפורים בצורת כרטיסיות שימחזו אותן.

סיטואציה ראשונה:

מישהי נכנסת לחדר רועש, עם צעקות רבות. היא נכנסת אל החדר, מניחה את תיק הצד שלה ומשלבת ידיים. כעבור חמש דקות נעשה שקט והיא מתחילה לדבר.

❖ מי היא האישה?

❖ מה התפקיד שלה?

❖ מה סוג ההנהגה שלה? (סמכותי? אישיותי?)

סיטואציה שנייה:

קבוצה של חברים מתלבטים יחד איפה הם יטיילו ביום שבת. כל אחד מציע רעיון אחר, הם לא מצליחים להגיע להסכמה, עד שאחד החברים משתיק את כולם, ומתחיל לעשות סדר בהצעות השונות שעלו, ביתרונות ובחסרונות.

❖ מה התפקיד של אותו חבר?

❖ איזה סוג הנהגה הוא הפעיל?

הסיטואציה הנתונה הסתיימה ללא הכרעה של המנהיג. המשיכו את סיטואצית ההכרעה של החבר בשתי דרכים שונות: האחת, המציירת אותו כמנהיג שלילי, והשנייה, כמנהיג חיובי.

❖ שאלה אישית: מה סוג המנהיגות שלך?

למנחה: השאלה האישית היא שאלה ניתן להשאיר לקבוצה לחשובה עליה באופן אישי בלי לפרט. נאמר לקבוצה לחשוב על השאלה במהלך הפעילות ונחזור להתעסק בה בהמשך.

תרגילי ODT: שעה

לפניכם ארבעה תרגילי ODT, בחרו שניים מתוכם בהתאם לצרכי הקבוצה. משך זמן של כל תרגיל משתנה מקבוצה לקבוצה. עברו על התרגילים, עשו העדפה לפי שיקולכם והיכרותכם עם הקבוצה.

מעגל כוח

ציוד: חבל קשור משני הקצוות (בצורה שיוצר מעגל).

המשימה: הקבוצה עומדת במעגל ומחזיקה את החבל. המשתתפים צריכים להתיישב ביחד על הרצפה בלי לסכל את הרגליים ומבלי לעזוב את החבל. פעם אחת כשהקבוצה מחזיקה את החבל מבחוץ, ופעם אחת כשהחבל בפנים. שאלות לעיבוד לאחר התרגיל:

❖ איך היה לכם?

❖ מה עזר לכם להשלים את המשימה?

❖ מה עיכב אתכם בהצלחת המשימה?

❖ איך תרמתם באופן אישי להצלחת המשימה?

כיסאות בנהר

ציוד: כיסאות

המשימה: עומדים על כיסאות בצעד אחד של הכיתה. רצפת הכיתה היא נהר סוער עם תנינים רעבים. צריך להעביר את כל המשתתפים והכיסאות לצד השני של הכיתה. אם מישו נופל מהכיסא, מתחילים מחדש. עם הזמן מורידים כיסאות כך שאנשים מצטופפים על כיסאות. במידה והקבוצה מצליחה, לאתגר אותם להצליח את המשימה תוך 10 דקות (או פחות, תלוי בכמות המשתתפים).

שאלות לעיבוד לאחר התרגיל:

- ❖ איך היה לכם?
- ❖ מה עזר לכם להשלים את המשימה?
- ❖ מה עיכב אתכם בהצלחת המשימה?
- ❖ איך תרמתם באופן אישי להצלחת המשימה?
- ❖ האם הופתעתם מהתנהלות הקבוצה?
- ❖ האם בניתם איזו אסטרטגיה אחרי כמה ניסיונות?

חבל עיוור

ציוד: חבל, כיסויי עיניים.

המשימה: ליצור צורות שונות עם החבל בעיניים עצומות. לא מורידים את כיסויי העיניים עד שמגיעים לצורה הנכונה. יש מנהל משימה עם עיניים פקוחות. דוגמאות לצורות: עיגול מושלם, ריבוע, משולש, מספר, אות בעברית, אות באנגלית.
הצעה למנחה: לבחור משתתף שפחות מתבלט בקבוצה.
שאלות לעיבוד לאחר התרגיל:

- ❖ איך היה לכם?
- ❖ האם לדעתכם הקבוצה השתפרה בשיתוף הפעולה מהתרגיל הקודם?
- ❖ איזה זה מרגיש שמישהו אחר אומר לכם מה לעשות?
- ❖ האם היה לכם קשה לשחרר שליטה או שאולי זה היה יותר נוח וקל?
- ❖ מתי הרגשתם תסכול במהלך המשימה?
- ❖ איך הרגשתם שתרתם להצלחת המשימה?
- ❖ מה היה הגורם שעודד והרים את הקבוצה להצלחת המשימה?

טבעת הליום

אביזרים: חישוק פלסטיק

כל חברי הקבוצה יושיטו ידיים עם אצבע מושטת קדימה. על האצבעות יונח חישוק פלסטיק. המשימה: להוריד את החישוק לקרקע כאשר כל האצבעות נוגעות בחישוק בזמן ההורדה. לאחר כמה ניסיונות, ניתן להציע גם במשימה זו מנהל משימה שלא ישתתף ורק ייתן הוראות לקבוצה.

- ❖ איך היה לכם?
- ❖ מתי הרגשתם תסכול במשימה?
- ❖ מה היה הגורם שעזר להצלחת המשימה?
- ❖ איך הרגשתם שמישהו אחר אמר לכם מה לעשות (שאלה רלוונטית במידה ומונה מנהל משימה)?
- ❖ מתי הרגשתם שהקבוצה מצליחה להשתלט על המשימה?

סיכום פעילות : עיבוד בין רבע שעה לחצי שעה (לשיקול המנחה)

שאלות לעיבוד :

- ❖ איזה תרגיל אהבתם יותר ואיזה פחות?
- ❖ מתי היה לכם קשה?
- ❖ מתי הפתעתם את עצמכם?
- ❖ מתי חבר קבוצה הפתיע אתכם?
- ❖ מה קורה למרחב האישי שלנו בזמן פעילות קבוצתית?
- ❖ איך שומרים על מרחב אישי בתוך הקבוצה והמשימה?
- ❖ עד כמה אתם משחררים במשימות ונותנים למישהו אחר להוביל אתכם?
- ❖ עד כמה אתם מוותרים לעצמכם?
- ❖ עד כמה אתם מוותרים לחברי הקבוצה?
- ❖ האם אתם דורשים מעצמכם את אותו הדבר שאתם דורשים מהקבוצה?
- ❖ באיזה משימות הרגשתם בנוח?

למנחה: במהלך העיבוד חשוב להתייחס גם לתהליכים שאתם בתור מנחים ראיתם בקבוצה. אם מישהו התבלט במיוחד, אם מישהו הפתיע, תגובות של הקבוצה למשימות מסוימות. לאפשר גם לביקורת של חברי הקבוצה לעלות במידה ויש, אם הייתה משימה שהם לא אהבו לפתוח ולדבר גם על זה. למה הם לא אהבו, איזה תחושות זה עורר בהם. להיזהר ממצב בו הקבוצה מתחילה לבקר את אחד מחברי הקבוצה באופן בעובר את גבול הטעם הטוב. הקבוצה צריכה להישאר מרחב פתוח אך יחד עם זאת, מוגן.

חוזרים לשאלת המפגש : איזה מנהיג אמרתם שאתם? האם בסוף הסדנה התחזקה הבחירה שלכם או אולי השתנתה?

סיכום :

ישנם הרבה סוגי הנהגה וכל אחד מוצא את הנוח לו בתוך המגוון הגדול. לעיתים, אנחנו יכולים לזהות בו יותר מסוג מנהיגות אחת, סיטואציות שונות יוציאו מאתנו סוגי הנהגה שונים. יש מנהיגים שתופסים את המושכות באופן טבעי, יש כאלו שצריכים שיאפשרו להם. בתור קבוצה אנחנו צריכים להכיר את סוגי ההנהגה השונים, להכיר את עצמינו בתור מנהיגים, ולדעת להיות רגישים לשאר חברי הקבוצה ולנטיית המנהיגות שלהם. לדעת לתפוס לפעמים את המושכות, או לשחרר כדי לאפשר למישהו אחר.

נספח

הרחבה על סוגי מנהיגים:

(מתוך האתר: http://tora.us.fm/tm/px/mnhigut_sugim.html מנהיגות מסוגים שונים)

סגנון המנהיגות משפיע על ביצועי הקבוצה, מתוך מחקר קלאסי, של פידלר, שהשווה בין 3 סגנונות מנהיגות:

מנהיג מתיירני: מספק את החומרים, מציע את עזרתו בכל מה שיידרש, ונותן לקבוצה להתקדם בעצמה.

מנהיג סמכותי: קובע את המדיניות, המטרות והדרך להשגתן. נותן הוראות ומחלק תפקידים, בלי להסביר מעבר להכרחי, ובלי להראות את התמונה הכללית. הקבוצה תלויה בו - רק הוא יודע איך להמשיך לאחר כל שלב. הוא אינו משתתף בעבודה, אלא אם כן צריך להדגים ביצוע פעולה מסוימת. נותן ביקורת אישית ושבחים אישיים.

מנהיג דמוקרטי: נוטה יותר לערב את הקבוצה, גם בבניית המדיניות וגם בחלוקת האחריות. מאפשר לחברי הקבוצה להשתתף בדיון על קביעת המטרות ועל חלוקת התפקידים. מעודד שיתוף פעולה בקבוצה. נותן ביקורת ושבחים על פעולות ולא על אנשים.

במחקר של פידלר, הוזמנו ילדים בני 10 להשתתף בחוג. הם חולקו לקבוצות. לכל קבוצה הוצמד מדריך. המדריכים אומנו להנהיג בכל 3 הסגנונות. כל 6 שבועות החליפו קבוצות, מדריכים וסגנונות, כך שנוצרו כל הצירופים של קבוצה - מדריך - סגנון מנהיגות.

החוקרים השוו בין הקבוצות, מבחינת התפוקה ומבחינת שביעות הרצון של המשתתפים: בקבוצה המתירנית - התפוקה הייתה נמוכה ביותר, וגם שביעות הרצון הייתה נמוכה - הילדים מרחו את הזמן, שיחקו במשחקים ולא התקדמו.

בקבוצה הדמוקרטית - התפוקה בהתחלה הייתה ממוצעת, אבל שביעות הרצון הייתה גבוהה. במשך הזמן, חברי הקבוצה למדו לשתף פעולה, וגם התפוקה עלתה. העבודה נמשכה גם כאשר המנהיג יצא מהחדר.

בקבוצה הסמכותית - התפוקה בהתחלה הייתה הגבוהה ביותר, אבל שביעות הרצון הייתה ממוצעת. במשך הזמן, נוצרו יחסי תחרות בין חברי הקבוצה - כולם ניסו למצוא חן בעיני המנהיג, והתפוקה ירדה. כאשר המנהיג יצא מהחדר, העבודה כמעט נפסקה. ההשפעה של סגנונות המנהיגות תלויה במספר גורמים:

אופי חברי הקבוצה: יש אנשים שאוהבים יותר מנהיג סמכותי (אנשים שמרנים, אוהבי סמכות, אוהבי ודאות), ויש אנשים שאוהבים מנהיג דמוקרטי.

אופי המשימה: במצבי חירום (חדר ניתוח, שדה קרב) עדיף מנהיג סמכותי; במצבים שדורשים חשיבה יצירתית עדיף מנהיג דמוקרטי.

החוקר פידלר פיתח גרסה מעט שונה של התיאוריה שלו, הוא סיווג את המנהיגים לשני סוגים - ממוקד-משימה וממוקד-אנשים.

הוא סיווג את המצב ע"פ שלושה קריטריונים:

א. בהירות המשימה - האם המשימה ברורה או מעורפלת

ב. היחסים בין המנהיג למונהגים - חיוביים או שליליים
ג. עמדת הכוח של המנהיג - האם יש לו כוח לתגמל את חברי הקבוצה, או לא.
בסה"כ יש 8 מצבים אפשריים (2^3). פידלר בנה קבוצות לכל אחד מ-8 המצבים האלו, ובדק את תפקודו של כל אחד משני סוגי המנהיגים בכל אחד מ-8 המצבים.
התוצאות המובהקות ביותר של המחקר: מנהיג ממוקד-משימה מתאים יותר למצבים קיצוניים - או שכל התנאים "טובים" (משימה ברורה, קהל אוהד ומנהיג בעמדת-כוח), או שכל התנאים "רעים" (משימה מעורפלת, קהל עויין ומנהיג בעמדת-חולשה). הסבר: כשכל התנאים טובים, אין צורך להתמקד באנשים; כשכל התנאים רעים, רק התמקדות במשימה יכולה להציל את הקבוצה מהתפרקות.

על תרגילי ODT

המושג ODT (Outdoor training) משמעו – אימון מחוץ לחדר, דהיינו: בשטח פתוח, או לפחות לא במקום העבודה המוכר, המנציח דפוסים ידועים. ODT הינו כלי חינוכי ההולך יד ביד עם תפיסת החינוך ההתנסותי. הכלי מאפשר מגוון רב של משימות ואתגרים, בהן ניתן להביא לידי ביטוי איכויות שונות של הפרט והקבוצה, ולהמחיש אלמנטים שונים בשיטות התנהלות, תהליכי עבודה. ביצוע המשימה נותן חוויה דומה לדרך הפעולה של הקבוצה בחיי היום יום.
המדריך (שהינו למעשה מפעיל, מתצפת ומנחה) מעצים את החוויה ומנתח/מעבד את המשימה עם הקבוצה, עד לרמת הסקת מסקנות ואף מתן כלים ליישום בקבוצה. החוויה והעיבוד ישפרו את ביצועי הקבוצה בעבודתם בארגון.

בטיחות: בזמן הפעילות יש לשים דגש גדול על בטיחות, שכן בעקבות הרצון להצליח בביצוע המשימה בטווח הזמן שהוגדר ע"י המדריך – יש נטייה לקחת סיכונים מיותרים. לכן יש להקפיד על התנהגות בטוחה של המשתתפים. במקרה של התנהגות פרועה העלולה לגרום לפגיעה, יש לעצור את התרגיל ולהעיר – הן חינוכית והן בטיחותית – לגבי ההתנהגות הראויה. המסר הבטיחותי למשתתפים – "אם לא נעבוד בצורה בטוחה ולפי הכללים, לא נוכל לקיים את הפעילות המשותפת". שווה לנצל את האטרקטיביות של הפעילות האתגרית על מנת להעביר מסר זה, שנכון גם לכל שאר הפעילויות המשותפות.

מה אני אשאיר אחרי

רציונל

סדנה זו מסכמת את התהליך כולו, רגע לפני סופו. זה הזמן לשקף את כל התהליך שעברנו ולתת את תחושת המחויבות להמשך.

מהלך

שוחחו בקצרה עם המשתתפים על היום שהיה. למה בחנו לדעת לסיים את הפרויקט דווקא כך? שאלו אותם היכן אנחנו נמצאים? מדוע זה מתקשר ליום שהיה?

נלמד עם המשתתפים את הטקסט של חוני והחרוב

פַּעַם אַחַת הָיָה מְהֻלָּךְ בְּדֶרֶךְ, רָאָה אָדָם אֶחָד שֶׁהוּא נוֹטֵעַ חֲרוֹב.

אָמַר לוֹ: זֶה לְכַמָּה שָׁנִים טוֹעֵן פְּרוֹת?

אָמַר לוֹ: לְשִׁבְעִים שָׁנָה.

אָמַר לוֹ: כָּלוּם בָּרִי לָךְ שֶׁתַּחֲיֶה שְׁבָעִים שָׁנָה, וְתֹאכַל מִמֶּנּוּ?

אָמַר לוֹ: אֲנִי מַצְאֵתִי אֶת הָעוֹלָם בְּחָרוֹבִים; כִּשְׁם שֶׁנִּטְעַנּוּ אֲבוֹתַי לִי כִּדְ אֶטַע אֲנִי לְבָנִי.

יָשַׁב חוֹנִי לֶאֱכֹל, וְנָפְלָה עָלָיו שָׁנָה וְנִתְּנָמִים

.עָלָה צוֹק וְהִקִּיף עָלָיו וְנִתְּכַסָּה מִן הָעֵין וַיִּשָּׁן שְׁבָעִים שָׁנָה.

כִּשְׁנֵי־עָרָא רָאָהוּ לְאָדָם אֶחָד שֶׁהוּא מְלַקֵּט מֵאוֹתוֹ חֲרוֹב.

אָמַר לוֹ: אֵתָּה הוּא שֶׁנִּטְעָתוֹ?

אָמַר לוֹ: אֲבִי אֲבָא.

אָמַר: וְדַאי מְנַמֵּם הֵייתִי שְׁבָעִים שָׁנָה.

- ❖ למה בחרנו לעסוק בטקסט הזה? מה המסר שלו?
- ❖ אילו "נטיעות" ראוי שנעשה אנו, או בני דורנו, עבור הדורות הבאים כחברה?
- ❖ האם אנו עושים זאת כיום? אם כן, באילו תחומים?
- ❖ האם ישנם "פירות" שלא ראוי שנשאיר לדורת הבאים? אם כן, מדוע?
- ❖ מהו תחום האחראיות של כל אחד מאתנו - כלומר, האם על האדם לטעת עבור עצמו? משפחתו, או האם עליו גם לטעת עבור השכונה שבה הוא מתגורר, עבור החברה בה הוא חי?

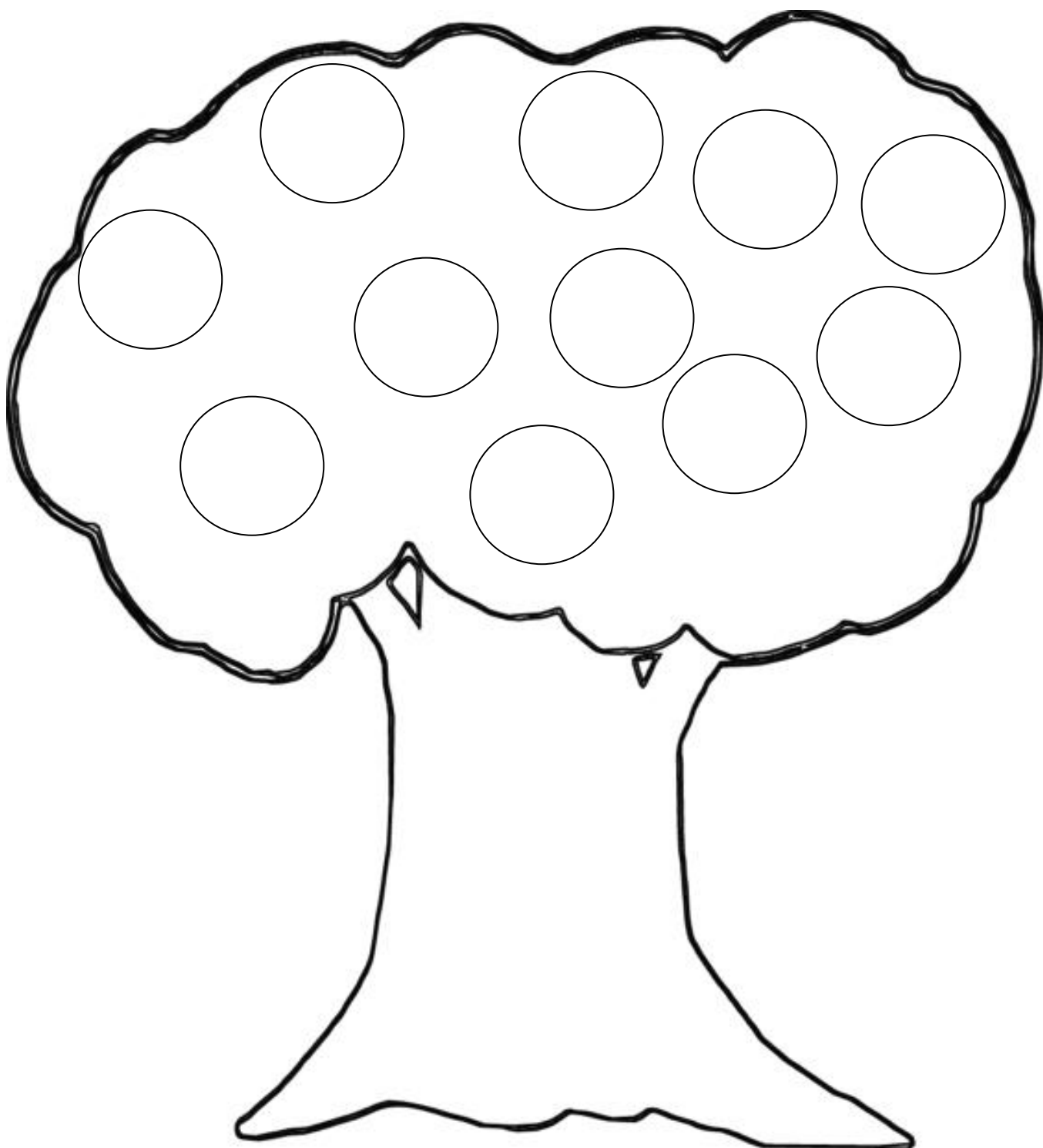
- ❖ האם ישנם דברים שאנו משאירים בהווה, לחברים שלנו, למשפחה שלנו, למי שנמצא כאן איתנו, ולא רק לדורות הבאים?
- ❖ האם לא להשאיר שום דבר בכלל זו אפשרות? האם זה מספיק, כמאמר השיר, "אני נוהר שלא לשבור, אני נוהר שלא לדרוך", לא להרוס את הסביבה שלי, או שמא אני חייב להשאיר דבר מה אחריי?
- ❖ האם אני תמיד מחפש מה השאירו לי? מה האיזון בין לדרוש לבין לקבל?
- ❖ אילו דברים קיבלתי? (נצלו הזדמנות זו לדבר על אילו דברים קיבלתי מהמשפחה שלי מבית הספר, אפילו מהפרויקט הקצר הזה).
- ❖ בחרו שורה אחת מתוך השיר שבעיניכם מהווה את המסר המרכזי שלו.
- ❖ מה חשוב יותר ההווה או העתיד? האם ביכולתנו להשפיע גם וגם?

היה לי חבר, היה לי אח / מילים: יורם טהרלב.

במקום שאליו אני הולך
היו רבים כבר לפני
השאירו שביל, השאירו עץ,
השאירו אבן לרגלי.
ומה אני אשאיר אחרי
האם אשאיר איזה דבר?
איני רואה את צעדי
ומי יראה אותם מחר?
במקום שאליו אני הולך
היו נשים, היו גברים
ואהבה גדולה היתה
האם אני אמצא אותה?
הם לא השאירו לי סימן
לא אנחות וגם לא פרחים
הם לא השאירו לי דבר
מלבד אחים וחברים.
במקום שאליו אני הולך
אני נוהר שלא לשבור
אני נוהר שלא לדרוך
אני נוהר שלא לזכור.
וטוב לי שאתה איתי
וגם אתה וגם אתה
פה תישאר אחרי לכתי
החברות אשר היתה.
הייה לי חבר הייה לי אח
הושט לי יד כשאקרא
הייה לי חבר הייה לי אח
הושט לי יד בעת צרה
אני אחיך, אל תשכח
הייה לי חבר הייה לי אח.

הפירות המצוירים על העץ מייצגים את הדברים אשר הייתם רוצים, באופן פרטי או כחברה, להשאיר לדורות שיבואו אחריכם. הינכם מוזמנים למלא רעיונות, ערכים, חפצים, מסורות, וכל דבר אחר העולה על דעתכם.

העץ שלי

התנועה
ליהדות
חברתית

הרשות הטכנולוגית-מדעית המובילה בישראל
מכללות ובתי-ספר לטכנולוגיה מתקדמת ולמדעים

2050

השביל הזה מתחיל מכאן